

BÓDI FERENC, RALITSA SAVOVA (SZERKESZTŐK): BÁTORSÁG A POLITIKÁBAN

A 2021-ben megjelent *Bátorság a politikában* című kötet a 2020-ban Olaszországban, a *Pacini Editore* gondozásában megjelent *Courage is Politics* magyarországi kiadása. Az angol kötethez képest a magyar nyelvű alaposan átdolgozott munkának tekinthető. E rendhagyó kötetek alap gondolatát egy, az 1956-os forradalom hatvanadik évfordulójára rendezett szófiai nemzetközi konferencia kapcsán fogalmazták meg a szerkesztők, így a politikai értelemben vett bátorság mellett a forradalom meghatározó tematikája lett a köteteknek. A magyar kiadást *Bódi Ferenc* és *Ralitsa Savova* szerkesztették, s egyben emléket is állítottak az angol kötet harmadik szerkesztőtársának, *Andrea Ragusanak*. Az újabb kiadás több magyar vonatkozású tanulmánnyal, forráselemzéssel bővült. A 20. század második felének magyar történelméből, politikatörténetéből mutat be egyéni életutakat és közösségi példákat az *oral history*ra jellemző személyes perspektívából írt tanulmányokkal, levéltári és egyéb források elemzésével.

Az elméleti kereteket felvázoló tanulmányokkal együtt összesen tizenkét sajátos hangvételű írás fel kívánja hívni a figyelmet egy, mára a politikában (is) feledésbe merült kategóriára, a bátorságra. Ugyanakkor pontosabb, árnyaltabb, hitelesebb képet is rajzol egy-egy történelmi korszakról. Már a bevezető tanulmányok is egyértelműen megalapozzák azt a bátorsághoz való közvetlen, mondhatni hétköznapi viszonyt, amit a későbbi forráselemzések is tükröznek. Szinte irodalmi fordulatokkal válik érzékletessé, hogy a politikai vagy társadalmi értelemben vett bátorság milyen egyszerűen lehet jelen bárki életében, illetve, hogy a kontextus mily mértékben határozza meg e cselekedetek értelmezését (*Toldi Andrea–Fábián Gergely, Thomas R. Lawson*).

A kötetben példákkal ismerkedhetünk meg: kisebb vagy nagyobb történelmi jelentőségű egyéni és kollektív cselekedetekkel, 1956 hatásának hosszú távú értelmezésével, bátor tettek társadalmi következményeivel. A perspektíva igen széles, a magyarországi ifjúságpolitikától (*Oross Dániel*), 1956-nak a bolgár művészvilág és értelmiség körében lecsapódott hatásától (*Angelina Petrova–Ralitsa Savova*) a magyarországi rendszerváltó pártok strukturálódásán át (*Szécsi Árpád, Fricz Tamás*) a hamis hősök politikai hatalmának meghasonlásáig (*Bódi Ferenc*) sorolhatnám a példákat. Valami egység azonban mégiscsak összeköti a kötet tanulmányait, s ez véleményem szerint a szemléletmód. Ezek a példák nem a historikus történetírás makroperspektívájából értelmezik az eseményeket, nem a hősök vagy a hősök által megmentettek fogalmai szerint

határozzák meg a bátor tettek kritériumait. A szemléletmód erénye pont abban a szemléletváltásban, a mikroperspektívában van, amely személyessé teszi a szerkesztők szándéka szerint szakmai közönségnek szánt művet. Véleményem szerint pont az involváltságnak ez a lehetősége az, ami a laikus olvasó számára is izgalmassá teszi a kötetet. Annál is inkább, mert nagyon közeli, mégis történelmi korról szólnak a példák. S kár tagadni, a 20. század mindannyiunk családjával megtörtént.

Bár a tanulmányok, különösen a forráselemzések jó része meghatározott időkeretben történik, mégis van a könyvben egy hosszú távú értelmezésre való törekvés. Részben 1956 tematikája adja ezt a lehetőséget. A magyar szabadságharcos emblematikussá vált alakja, az erkölcsileg megkérdőjelezhetetlen, valódi forradalom, a társadalmi és politikai értelemben vett bátorság megrázó megnyilvánulása több szerző értelmezésében hozzájárult a szocialista diktatúra megdöntéséhez, a magyarországi és a kelet-európai rendszerváltások történetéhez. Illetve néhány szerző hálás módon kapcsolódik a 21. századi valóságunkhoz, és foglalkozik olyan kérdésekkel, mint a bátorság hiányának és a társadalmi apátiának, vagy a politikailag érdektelen generációk megjelenésének okai. *Thomas R. Lawson* a bátorság kontextusfüggőségét hangsúlyozza, az értékrendet és értelmezési keretet adó vonatkoztatási rendszernek, a közösségnek a jelentőségét. A politikai értelemben bátor tett definiálásakor a tudatosságot és a felelősséget fogalmazza meg kritériumként. A 21. század virtuális valósága, kitérő kontextusa, a közösségi médiumok és az internet hatása azonban már önmagában veszélyezteti ennek lehetőségét. Személyparadoxonnak nevezi a jelenséget, amelyben az egyén a rendelkezésre álló információáradat közepette látszólag döntést hoz, a valóságban azonban az információk passzív, kritikamentes befogadójaként sokkal inkább követővé válik, mint tudatos, bátor szereplővé. Ugyanakkor a kontextus, akárcsak az információk spektruma, értelmezhetetlenül kitérő. *Bódi Ferenc* tanulmányaiból a hamis bátorság, a 20. század hamis forradalmainak és valós diktatúráinak értelmezését és hosszú távú következményeit, Kelet-Európa meghasadt társadalmainak politikai antropológiai elemzését emelném ki, különös tekintettel a magyar vonatkozásokra, a kádári alku, a kettős értékrend, az erkölcsi meghasonlás hosszú távú társadalmi következményeire.

A kötetnek tagadhatatlanul van egy sajátos, töredezett szerkezete. Néhány tanulmány összekapcsolódik, vagy utal egymásra, mások egyedülálló témákat vetnek fel. Ennek a sokféleségnek azonban előnye, hogy számos aspektusával találkozhatunk ugyanannak a témának. A szerkesztők célja, hogy felhívják a figyelmet a politika mint a legfontosabb társadalmi cselekmény és a bátorság mint az egyik legfontosabb erény mára feledésbe merült kapcsolatára. Ugyanis nemcsak a hétköznapi ember számára veszik el a társadalmi értelemben vett bátor, felelős cselekedet lehetősége, de a népszerűséget hajszoló pragmatista politikus-

generációk számára is. A szerkesztők ajánlása szerint a kötetet a szakmai közönségnek szánták, vitaindító céllal. Én sokkal szélesebb nyilvánosság számára tartom befogadhatónak, mert olyan örök érvényű történelmi példákat ismertet, amelyek erkölcsi értékeken nyugszanak, s ilyen támpontokra minden entitásnak szüksége van.

(Bódi Ferenc – Savova, Ralitsa szerkesztők: Bátorság a politikában. Budapest: Gondolat Kiadó, 2021, 306 o.)

Kurucz Ildikó

doktorjelölt

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Interdiszciplináris Doktori Iskola Politikatudományi Program